

Redaksjonelt

Alle bidragene i dette nummeret av *Tidsskrift for kulturforskning* er på en eller annen måte knyttet til museer. Det er imidlertid ikke museum i og for seg som er tema, artiklene er snarere eksempler på hvordan museenes samlinger er blitt brukt og kan brukes i forskningsøyemed. Det er med andre ord museer som forsknings- og kunnskapsinstitusjoner som løftes frem i dette nummeret. Samtlige artikkelforfattere har eller har hatt tilknytning til museer.

Camilla Mordhorst, utstillingsleder ved Medicinsk Museion i København, forteller i sitt bidrag om kuriositetenes vekst og fall, med utgangspunkt i Ole Worms kuriositetskabinett, etablert rundt 1620. Hun risser imidlertid også opp et scenario om kuriositetenes mulige tilbakekomst.

Mordhorst trekker frem at gjenstandene i 1600-tallets kuriositetskabinetter ikke var et tilfeldig sammenrask, det var enkeltgjenstander – ”singulariteter” – som på en enestående måte fortalte om verdens merkverdigheter, om ting ingen hadde sett før. Gjenstandene inngikk i et vitenskapelig prosjekt som hadde som målsetning å utfordre etablerte kategorier og forestillinger.

Ved Worms død i 1654 ble samlingen overført til Kongens kunstkammer, og med det fikk gjenstandene en ny mening. De ble vitnemål på kongens utsøkte smak og en demonstrasjon på kongelig makt. Poenget var, skriver Mordhorst, ikke lenger å utforske dem, men å vise dem frem for beundrende øyne.

Med fremveksten av det moderne museumsvesenet mistet kuriositetene etter hvert sin mening. Det kuriøse ble synonymt med uvitenskapelighet og Ole Worms samling ble oppløst. Noen av gjenstandene fikk plass i de nye samlingene, men de aller fleste ble borte. Begeistringen for det usedvanlige, det partikulære fikk ingen plass i de store systemoppbyggende fortellingene, skriver Mordhorst. Det var det regulære fremfor det avvikende som hadde status. Gjenstandene ble heller ikke lenger betraktet som enkeltgjenstander, som ”singulariteter”, nå ble gjenstandenes kontekst viktig og om den er den materielle kulturen som kjent taus. I det minste er dens tale sterkt begrenset. Som studieobjekt og kilde for forskning ble den materielle kulturen etter hvert et problem, den var ikke lenger et studieobjekt i seg selv.

Først i de senere år – etter den store fortellingens død – synes det som om det kuriøse igjen er blitt interessant. Det marginale, tilsynelatende tilfeldige og anekdotiske – de mange små fortellingene om man vil – har fått ny aktualitet. Det betyr også nye muligheter, en ny giv og et nytt blikk på museenes samlinger, noe artiklene til Frode Weium og Anne-Sofie Hjemdahl er gode eksempler på.

Weium, konservator ved Norsk Teknisk Museum, henter i sin artikkel frem merkelige musikkinstrumenter slik som martenot og thereminen. Sammen med andre elektroniske instrumenter fikk disse instrumentene stor offentlig oppmerksomhet i mellomkrigsårene. Det ble holdt konserter og demonstrasjoner, instrumentene ble også vist frem

på utstillinger, og ved arrangementer og de fikk bred omtale i aviser og tidsskrifter. Dette var fremtidens musikkmaskiner, så de mest optimistiske.

Instrumentene fikk imidlertid ikke stor plass i det etablerte musikkmiljøet verken i Norge eller i andre land. De ble aldri løftet opp av "raritetenes plan" til de "virkelige instrumenters høie nivå", som ingeniøren og en av tidens mest fremtredende populærvitenskapelige forfattere Georg Brochmann så optimistisk hevdet i 1932. Instrumentenes kunstneriske potensial ble med noen få unntak ikke utnyttet og utviklet. Dette var og forble ingeniørenes og teknokratenes instrumenter, og det var mer en fremvisning av lyd og teknikk, enn kunst og musikk. Spenningen mellom de "to kulturene" er da også noe som diskuteres i artikkelen.

Weium ser imidlertid også på instrumentene som singulariteter. Det finnes få, så å si ingen, bevarte musikkinstrumenter av denne type ved norske museer, instrumentene ble ikke satt i masseproduksjon, de var bestillingsverk og bestillingene var tydeligvis ikke mange. Norsk Teknisk Museum er imidlertid eier av en hjemmekonstruert theremin som har en særskilt historie, da den antagelig har tilhørt Øyvin Lange som sammen med Brochmann var en av mellomkrigstidens ledende ingeniører. Lange var en talsperson både for teknokratiet og for spiritisme, skriver Weium. Sammenblandingen av det rasjonelle og det metafysiske, er typisk for store deler av mellomkrigstidens åndsliv. Hånd i hånd med vitenskapelig rasjonalitet gikk metafysikk, og dette kom også direkte til uttrykk i for eksempel martenot som også ble kalt "sfærens musikk".

Anne-Sofie Hjemdahl som har vært involvert i flere dokumentasjons- og forskningsprosjekter både ved Akershus fylkesmuseum og Norsk Folkemuseum, tar i sin artikkel opp et tema som i sin tid ble omtalt med ord som "ekstotisk" og "kuriøst", nemlig tatoverte kvinner.

Materialet til artikkelen henter Hjemdahl fra et dokumentasjonsprosjekt om ungdom og kroppsutsmykning som ble foretatt i 2000-2001 i regi av Akershus fylkesmuseum. Dette er materiale som er på vei inn i museenes samlinger, i form av, men ikke primært som gjenstander og materiell kultur, men som intervjuer og fotografier. Kropp er imidlertid noe fundamentalt materielt, men på en særskilt måte, og det handler om kjønn og identitet, innside og utside. Hvordan unge kvinner rundt tusenårsskiftet konstituerte kjønn gjennom sine tatoveringer, er problemstillingen i Hjemdahls artikkel. Det paradoksale er at mens tatoveringer tilsynelatende er grenseoverskridende, viser Hjemdahl at unge kvinners tatoveringer både i sin symbolbruk og plassering på kroppen, bekrefter og befester en konvensjonell feminin kjønnskategori.

Nummeret har også et bokessay og en bokmelding, også de knyttet til museum og kulturvern. Arne Lie Christensen gir en fyldig presentasjon av Hans-Emil Lidens biografi over antikvar Nicolay Nicolaysen (1817-1911) som var virksom i en tid da kuriøsiteten hadde lav eller så å si ingen status. Det er kanskje en forklaring på at Nicolaysen for oss i dag fremstår som en ganske anonym person. Elisabeth Buk-Berge anmelder antologien *Bilder av den gode oppveksten gjennom 1900-tallet* fra forskningsprosjektet "Å vokse opp", et prosjekt som involverte forskere både fra universitetsmiljøer og museumssektoren.

Redaksjonen har i alle år forsøkt å få inn utstillingsanmeldelser, noe som har vist seg vanskelig. Det åpnes imidlertid mange nye store kulturhistoriske utstillinger og det tenkes mye omkring disse. Disse ønsker vi å bringe ut til offentligheten gjennom den nye spalten "Konservatoren har ordet". Første person ut er konservator ved Nasjonalt medi-

sinsk museum/Norsk Teknisk Museum Olav Hamran med hans tale ved åpningen av den medisinskhistoriske utstillingen "God bedring" høsten 2006. I talen gjør Hamran rede for perspektivene i utstillingen. Dette er en utstilling. Dette er en utstilling som fremfor alt består av ting, over 500. Disse vises frem og stilles til skue, ikke ut fra allmenne kategorier, men ut fra hva det partikulære kan fortelle om ulike, men likeverdige historier fra sykehuset gjennom de siste 150 årene. Med dét er ringen på sett og vis også sluttet da utstillingen er et godt eksempel på kuriositetenes gjenkomst.

Dette er det siste nummeret fra redaksjonen i Oslo, og stafettpinnen går videre til miljøet i Bergen, med førsteamanuensis Tove Fjell som ansvarlig redaktør. Vi ønsker redaktøren og den nye redaksjon lykke til, og håper at tidsskriftet har etablert seg som et kulturvitenskapelig tidsskrift i vid forstand hvor mange skrivevillige kulturforskere ved universiteter, museer og andre steder i Norge og Norden sender inn bidrag.

Med dette ønsker redaksjonen i Oslo god lesning, og vi takker for oss!